

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Friedrich-Ebert-Stiftung, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • FEBRUARIE 2022 • NR.2 (192)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Necșuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

1. **Interviu cu generalul Ion Costăș, fost ministru al Apărării: „Ne-am luptat atunci cu separatismul din Transnistria alimentat și promovat de Moscova”**
2. **Editorial de Lina Grău, jurnalistă Europa Liberă: „Cum a ajuns Transnistria dintr-un subiect marginal într-unul de îngrijorare”**
3. **Interviu cu Igor Munteanu, analist politic IDIS Viitorul: „Acest război din Ucraina găsește Republica Moldova cu temele nefăcute”**
4. **Opinia expertului de Veaceslav Berbeca, expert politic IDIS Viitorul: „Raționalitate cu lumea irațională”**

Știri pe scurt:

 Conducerea de la Chișinău a semnat, pe 3 martie, cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. „Astăzi semnăm cererea de aderare a Republicii Moldova la UE. Ea este adresată lui Emanuel Macron, președintele Franței, țara care deține astăzi Președinția Consiliului Uniunii Europene. Cererea o depunem în următoarele zile la Bruxelles. Republica Moldova trebuie să aibă un parcurs european clar. Suntem pregătiți să facem totul pentru realizarea acestui obiectiv național fundamental. Cetățenii au ales această cale europeană, ei văd viitorul în UE”, a spus șefa statului. „Știm care sunt pașii pe care trebuie să îi urmărim și suntem pregătiți de lucru. Pas cu pas, hotărât vom parcurge toate etapele”, a declarat șefa statului într-un briefing după semnarea documentului istoric. Cererea a fost depusă pe data de 4 martie la Bruxelles.

 Regimul secesionist de la Tiraspol a precizat pe 4 martie că depunerea cererii de aderare a Republicii Moldova la UE schimbă datele reglementării dosarului transnistrean și a relației dintre Chișinău și Tiraspol și pune capăt procesului de negociere dintre părți. „Considerăm depunerea de către conducerea Republicii Moldova a unei cereri de aderare la UE a fi o decizie geopolitică care duce la schimbarea granițelor internaționale și a sferelor de influență în spațiul regional și la schimbarea radicală a circumstanțelor reglementării definitive a relațiilor moldo-transnistrene”, se arată într-un comunicat al președinției diplomației de la Tiraspol. Regimul secesionist de la Tiraspol a spus că autoritățile vor să transfere suveranitatea Republicii Moldova către organele supranaționale de la Bruxelles și „ trecerea la dezvoltarea militar-politică și economică finală a teritoriului Republicii Moldova de către Occident. În replică, Biroul de Reintegrare de la Chișinău a răspuns că regiunea transnistreană este un beneficiar direct al multiplelor facilități și programe de asistență oferite de Uniunea Europeană și aceste programe urmează să crească în amploare și beneficii pentru toți locuitorii țării.

 Uniunea Europeană a anunțat pe 3 martie că va oferi 20 de milioane de euro Republicii Moldova pentru gestionarea crizei refugiaților și asigurarea ajutorului imediat cetățenilor ucraineni nevoiți să-și părăsească țara. Anunțul a fost făcut de comisarul european pentru vecinătate și extindere, Olivér Várhegyi, care s-a aflat într-o vizită la Chișinău împreună cu Înaltul Reprezentant, vicepreședintele Comisiei Europene, Josep Borrell. Potrivit Delegației Uniunii Europene în Republica Moldova, 15 milioane de euro vor fi oferite Guvernului Republicii Moldova pentru gestionarea fluxului de refugiați, iar cinci milioane vor fi acordați sub formă de ajutor umanitar pentru ucrainenii care și-au găsit un adăpost în Republica Moldova.

30 de ani de la Războiul de pe Nistru, primele zile ale invadării Ucrainei

Militari moldoveni în timpul Războiului de pe Nistru

Ca un deja vu belicos, Republica Moldova asistă de mai multe zile deja la un război pe care nimeni nu și l-ar fi imaginat posibil. Trecută printr-o experiență similară, dar la o scară incomparabil mai mică cu ce se întâmplă în aceste zile în Ucraina,

Republica Moldova a comemorat mai mult în surdina cei 30 de ani de la Războiul de pe Nistru care a lăsat în urmă peste 1.100 de morți și alte mii bune de răniți și cu dizabilități în urma luptelor marcate oficial pe 2 martie 1992 și care

s-au încheiat pe 21 iulie 1992.

În realitate, tensiunile mocneau cu episoade deschise încă din 1990. URSS-ul se prăbușea sub propria greutate și incapacitate de gestionare a unui colos cu

► picioare de lut, dar care se agăța în același timp de toți mici sateliții înainte de căderea în abis. Acesta a fost și cazul Republicii Moldova, una dintre ultimele republici ex-sovietice care s-au desprins de centrul unional al Moscovei în 1991.

Rusia nu dorea ca Republica Moldova să își vadă de drumul ei ca stat independent și în niciun caz să se unească cu România. Așa că a apăsat butoanele de presiune cele mai la îndemână – cele etnice și emoționale, cele legate de limbă, tradiție, apartenență și așa mai departe.

Forțele pro-ruse cantonate în special în stânga Nistrului, în așa numita regiune transnistreană, creată încă din 1924 de sovietici, și care avea misiune de a servi drept cap de pod pentru exportul Revoluției bolșevice în România și mai departe înspre zona Balcanilor, s-au activat.

Acestea au creat provocări și au intrat inevitabil în conflict cu Chișinăul. Cu ajutorul unei mașinării de propagandă eficiente încă din vremurile sovietice, regimul de la Tiraspol a reușit să creeze o psihoză în rândul populației civile despre aceleași teme ale unei „invazii imaginare a naziștilor” din România, stat care în fapt nici nu a intervenit în conflict.

Nimic nou sub soare, din moment ce astăzi în Republica Moldova, Moscova folosește aceleași slogane care datează din timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

Folosindu-se de „mitul cetățeniei asediate”, inventat în țarism, perpetuat după Revoluția bolșevică din Octombrie 1917, menținut în timpul celui de-al Doilea Război Mondial în special la Stalingrad, continuat în 1990 în Transnistria și uzitat în prezent în Ucraina, acolo unde Rusia spune că întreprinde o „operațiune militară de de-nazificare”, Moscova se conduce astăzi după aceeași

temă propagandistică pentru a-și motiva folosirea brutală a forței.

Singura diferență este readaptarea ei în funcție de vremuri și circumstanțe. De mai bine de un secol, Rusia a rămas ancorată într-o logică a violenței brutale și într-un spațiu pe care vrea să-l controleze cu orice preț, împotriva voinței diferitor popoare care au intrat în contact de-a lungul istoriei într-un fel sau altul.

O logică a unui „spațiu vital” și a inamicilor săi imaginari care ar purta vina corupției și insucceselor interne și externe pentru care Rusia nu mai este astăzi o super-putere. Faptul că Vladimir Putin trăiește astăzi într-o realitate paralelă este evidentă, dar această realitate paralelă a fost se pare, ca și în cazul Republicii Moldova acum 30 de ani în Războiul de pe Nistru, cât și în războiul actual împotriva Ucrainei, o constantă în mintea liderilor de la Kremlin.

Mădălin Necșuțu

Ne-am luptat atunci cu separatismul din Transnistria alimentat și promovat de Moscova

Fostul ministru al Apărării și generalul în rezervă, Ion Costăș, a povestit pentru buletinul de politică externă al APE/FES despre care au fost premisele care au condus la izbucnirea conflictului de pe Nistru din 1992, despre cum Republica Moldova a organizat armata care s-a luptat atunci cu o forță combinată din rebelii pro-ruși, mercenari cazaci și Armata a 14-a a defunctei Uniunii Sovietice, care nu fusese încă desființată. La aniversarea de 30 de ani de la izbucnirea conflictului, consemnată pe 2 martie 1992, generalul Ion Costăș crede că diferendul transnistrean mai poate fi rezolvat doar printr-o intervenție energetică a marilor actori globali. *Vă invităm să citiți în continuare o parte din considerațiile și amintirile generalului Ion Costăș despre ce s-a întâmplat atunci și ce se mai poate face astăzi în privința acestui conflict înghețat:*

■ Domnule general Ion Costăș, care au fost premisele care au dus la izbucnirea conflictului de pe Nistru și cum ați organizat atunci în grabă acea armată care s-a luptat pe Nistru?

■ Totul a început încă din anii '90 pe când eram ministru de Interne, din 1990-1992. A început destul de trist pentru noi, deoarece noi atunci nu aveam Armată. Noi am înființat Armata pe 5 februarie 1992, prin decretul președintelui și comandatului suprem al Armatei, Mircea Snegur. Eu am fost numit atunci ministru al Apărării și am organizat această structură.

Pe 23 februarie am început să caut în Republica Moldova ofițerii care au făcut serviciul militar în fosta URSS și erau pe atunci în rezervă. Am vrut să-i chem la datorie și să ne implicăm cu toții în crearea Armatei Naționale. Același lucru l-am făcut și cu soldații. Am început să-i caut pe cei care au luptat în Războiul din Afganistan și care aveau un pic de experiență. În plus, trebuia să fac curățenie și să îi dau afară pe cei din Statul Major care aveau relații cu Federația Rusă.

Și era extrem de greu. Eram generali cu trei și patru stele. Eu eram devotat și patriot al acestei Republicii Moldova și am vrut să o apăr și să ne creăm ca al doilea stat românesc. Noi speram atunci că vom face rapid o unire cu Țara-mamă [România -n.red], dar atunci eram naiv. Nu eram pregătiți din acest punct de vedere ca să ne implicăm în apărarea demnității acestui neam pe care îi numim moldoveni sau români.

În primii doi ani, am pregătit Ministerul de Interne, am făcut un Stat Major și am deschis și o Academie de Poliție, iar polițiștii erau pregătiți de luptă cu separatismul cu arma în mână.

■ Cu cine v-ați luptat atunci, domnule general Costăș?

■ Ne-am luptat cu separatismul în regiunea transnistreană. Acesta era alimentat și promovat de Moscova. În fruntea separatismul moscovit era atunci Igor Smirnov, dar și alții. Era un grup întreg atât din regiunea transnistreană, cât și din afara ei. Chiar și în componența Ministerului de Interne de la Chișinău

erau niște ofițeri care erau de fapt niște separatiști, aici în interior, la Chișinău. Aceștia furnizau informații și la Tiraspol și la Moscova. Eu mi-am dat seama târziu.

Atunci când am devenit ministru al Apărării peste noapte, eu i-am zis președintelui Mircea Snegur că noi, în fâșia asta de pământ, nu avem economia necesară pentru a crea o armată care să facă față și să apere integritatea Republicii Moldova.

I-am spus că pentru acest lucru sunt necesari circa 10 ani de zile și că trebuie alocate 8-10% din PIB pentru toate aceste structuri cu scopul de a crea logistica necesară. Rușii au început încă de prin anii 1990-1991 să transfere în Transnistria și la Odesa toată logistica. Vorbesc de tancuri și alt armament din Chișinău, Bălți și Cahul. Astfel am ajuns să nu mai avem nimic.

Astfel i-am propus lui Mircea Snegur să facem acest lucru cu trupele de la Ministerul de Interne. L-am convins să facem Jandarmeria, pe care însă am numit-o Forțele de Carabinieri, ca să nu apara același nume cu structura din România. Am vrut inițial să numit Armata drept Garda Națională și să-i încadrăm pe rezerviști și pe alții, iar această structură să fie în componența Ministerului de Interne.

■ Cum ați format atunci armata, cine au fost cei care au răspuns chemării sub arme?

■ Problema cea mai mare a fost atunci că am avut mulți trădători în componența guvernului și la Președinție. Nu eram pregătiți de război, dar am făcut recrutarea din cadrul rezerviștilor. I-am chemat și am format câteva batalioane.

Aveam puțini ofițeri. Am făcut o listă cu ofițeri care erau originari din Republica Moldova, dar se aflau la Moscova. Știam în ce unități și în ce regiuni erau detașați. Am trimis vorba să vină acasă și doar

foarte puțini s-au întors. Eram foarte puțini care predam pregătirea militară în școli.

Așa am format primele batalioane naționale. Am mai adus din forțele aeriene care staționau la aeroportul Mărculești. Am făcut și de acolo un regiment. Am reușit atunci să oprim plecarea a 32 de avioane de tip MIG-29 în Rusia.

Implicarea armatei a 14-a a URSS

■ Care au fost momentele-cheie care au condus la izbucnirea conflictului de pe Nistru?

În acele timpuri era 100% complicat, nu a plecat nimeni din Armata a 14-a. Cei care erau pe partea dreaptă a Nistrului au trecut în partea stângă. Aceasta era înzestrată cu armament. Dacă ar fi fost o luptă doar cu separatiștii, noi îi învingeam, dar când a intervenit Armata a 14-a, o structură organizată și una dintre cele mai puternice armate terestre pe care le avea Armata sovietică cu sediu în districtul Odesa, noi nu am mai putut să facem față.

I-am oprit cât de cât la Nistru, dar ei voiau să ajungă până la Prut.

■ Mai vedeți astăzi o rezolvare a dosarului transnistrean și dacă da, cum ar putea fi ea?

■ Este dificil, Tratatul de încetare a focului a fost pregătit de ruși. Ministerul Apărării al Republicii Moldova era Creangă, după ce plecasem eu și alte figuri precum Nicolae Chirtoacă. Ei au pregătit acest tratat care spunea atunci că armata rusă trebuie să rămână pe teritoriul Moldovei.

Din cele 14 republici care s-au desprins din URSS, niciuna nu a acceptat ca trupele ruse să rămână pe teritoriul lor. Unica republică care a acceptat ca armata regulată a Rusiei să rămână pe teritoriul său a fost Republica Moldova

Documentul a fost pregătit de ruși, iar președintele Mircea Snegur a zburat la Moscova și a semnat acel Tratat cu omologul său, Boris Elțin. Rușii nu vor pleca de aici foarte ușor, ei sunt băgați și în alte țări din regiuni precum Abhazia și Osetia de Sud în Georgia, Siria sau Ucraina.

Nu vor să iasă prea ușor din Republica Moldova. Unica soluție ar fi ca UE să pună această problemă pe tapet, la fel și Statele Unite ale Americii. În primul rând, ar trebui ca acest Tratat să fie recunoscut ca fiind nul și să se renunțe la prevederea legată de staționarea trupelor ruse pe teritoriul Republicii Moldova. Doar așa ar putea fi retrasă armata rusească de pe teritoriul Republicii Moldova.

Pretext pentru prezență militară a Rusiei în Transnistria

■ Este astăzi pregătită armata Republicii Moldova pentru a face față unui atac combinat al Rusiei și a forțelor paramilitare din Transnistria?

■ Nu, nici într-un caz, și nici măcar militarilor din Grupul Operativ al Trupelor Ruse (GOTR) care păzește depozitele de muniții de la Cobasna. Ei nu vor să se retragă de acolo și folosesc acest pretext al pazei munițiilor de acolo. Acestea sunt niște tertipuri copilărești că ei [rușii] vor pleca de acolo, până când acest lucru nu va fi impus de structurile internaționale și mondiale să se retragă de aici și să se ducă acasă odată și odată.

Nu putem vorbi deocamdată de înlocuirea actualului format al pacificatorilor cu o misiune internațională sub egida ONU. Se vehiculează de mult această idee pe multe canale politice, diplomatice și mediatice, dar Rusia nu va face acest pas. Moscova înțelege că, odată cu plecarea GOTR, Transnistria va dispărea și va deveni parte componentă a Republicii Moldova.

■ Există vreun șansă ca Rusia și Republica Moldova să ajungă la un compromis în ceea ce privește distrugerea armamentului vechi și periculos de la Cobasna?

■ Nu, nu există nicio șansă până nu va fi pusă această problemă de UE, NATO și SUA. Acel armament nu va fi distrus până atunci. Cele 20.000 de tone de muniții depozitate nu vor fi distruse, deși reprezintă un pericol enorm pentru zona respectivă. Nu numai pentru Republica Moldova, dar și pentru Ucraina. Ar fi un fel de explozie a bombei atomice, în caz că se întâmplă un astfel de accident. Armamentul de acolo este foarte vechi, de pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial chiar și i-a expirat termenul de valabilitate.

■ Vă mulțumim!

Editorial **Cum a ajuns** **Transnistria dintr-un** **subiect marginal** **într-unul de îngrijorare**

Editorial de Lina Grău,
jurnalistă Europa Liberă și membră APE

Regiunea transnistreană ca sursă de instabilitate și amenințare constantă, subiect care în ultimele două decenii a fost în partea cea mai de jos a preocupărilor cetățenilor Republicii Moldova, pare să inverseze clasamentul și să intre în top trei îngrijorări, de rând cu halucinantul război declanșat de Rusia în Ucraina și criza refugiaților, pe punctul să copleșească capacitățile Republicii Moldova. Care, iată, în aceste zile are pe teritoriul său aproape 150.000 de refugiați din Ucraina.

Exploziile auzite inclusiv la Chișinău în dimineața zilei de 24 februarie au făcut din ofensiva declanșată de Rusia în Donbas, Kiev, Odesa și marele orașe din Ucraina o realitate imediată și în Republica Moldova. Și nu avem cum să verificăm dacă erau într-adevăr ecourile exploziilor de la mai bine de 200 de km, de la Odesa, sau totuși exerciții militare în regiunea separatistă. În acea dimineață am primit mesaje de la o colegă de la Tighina: „Toată noaptea am auzit explozii și bubuituri, ca în 1992. Sunt panicată.”

Amenințările care în ultimii ani au ajuns să intereseze doar experții, politicienii și jurnaliștii, care le discutau în cercuri relativ înguste și la conferințe specializate, au bătut la ușa fiecăruia dintre noi.

Regimul de la Tiraspol a cultivat în ultimele decenii o ostilitate tacită față de Republica Moldova, România și Occident în general și a idolatrizat soldatul rus. În climatul unei propagande incisive,

constante și omniprezente, în stânga Nistrului au crescut generații de copii care s-au jucat de 9 mai pe poligoanele și tranșeele Grupului Operativ de Trupe Ruse, au mâncat „terci ostășesc” și au învățat, la școală și în taberele de vară, să defileze în coloană și să asambleze Kalașnikovul, pentru „a apăra Patria”.

Pe lângă cei 1.500 de militari ai Grupului Operativ de Trupe Ruse, în regiunea transnistreană există numeroase formațiuni paramilitare, inclusiv așa-numita armată transnistreană, unități cu destinație specială, forțele așa-numitului minister de interne și așa mai departe. Acolo au loc sute de aplicații militare pe an coordonate de ofițeri ruși, uneori și câte trei-patru pe săptămână. Aceste forțe militare au în dotare tancuri, blindate și sisteme de artilerie, iar la Cobasna există un depozit cu 20.000 de tone de armament și muniții rusești despre care nimeni nu știe ce conține de fapt – experții internaționali nu au fost niciodată admiși acolo pentru a face o evaluare independentă a stocurilor. Experții de la Chișinău estimează la între 10.000 și 40.000 de persoane contingentul militar pe care l-ar putea mobiliza Tiraspolul. Este o realitate, la doar 45 de kilometri de capitala Republicii Moldova, care nu are cum să nu sugereze că regiunea separatistă poate deveni în orice moment o amenințare – atât pentru Ucraina, cât și pentru malul drept al Nistrului.

Totuși, imediat după declanșarea războiului Rusiei împotriva Ucrainei, la Tiraspol s-a instalat o tăcere asurzitoare – presa din regiune a continuat să scrie despre problemele cotidiene, iar administrația separatistă s-a limitat la a da periodic asigurări, prin mesaje difuzate de Vadim Krasnoselski, că „Transnistria nu este și nu va fi o amenințare pentru vecini”. Retorica militaristă a dispărut complet din presa transnistreană, aplicațiile militare ale contingentului transnistrean al Misiunii de pacificare de pe Nistru, anunțate pentru 1 martie, nu au mai început, iar regiunea, care altădată își auto-asuma vocal titulatura de „avanpost al lumii ruse”, acum pare să încerce să atragă cât mai puțină atenție.

Adevăratele preocupări ale administrației de la Tiraspol – administrație care nu este decât o interfață politică a holdingului Sheriff care a reușit să transforme separatismul într-o platformă pentru contrabandă și afaceri profitabile – s-au văzut la întâlnirea negociatorilor-șefi de la Chișinău și Tiraspol, din 28 februarie. Vitali Ignatiev s-a arătat deosebit de îngrijorat în special de blocarea comerțului și a fluxurilor de mărfuri prin Ucraina. Iar după blocarea completă de către Ucraina, pe 1 martie, a segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, toate căile comerciale ale Transnistriei au ajuns să treacă exclusiv prin Republica Moldova. Aspect care, apropo, poate constitui pentru Chișinău o oportunitate de a bloca schemele de contrabandă și de a stabili reguli de joc transparente: comerțul regiunii transnistrene este acum în proporție de 70 la sută dependent de piețele vestice, iar odată cu războiul declanșat de Rusia procentul cu siguranță va crește. Întreprinderile transnistrene, înregistrate ca agenți economici moldoveni, beneficiază din plin de preferințele comerciale acordate de UE în cadrul Acordului de Asociere cu Republica Moldova.

În ceea ce privește „cererea de independență a Transnistriei”, dată publicității pe 4 martie, a doua zi după semnarea de către conducerea de la Chișinău a cererii de aderare la UE, aceasta pare să fie mai degrabă o reverență, pentru bifă, în direcția patronilor de la Moscova, în eventualitatea în care trupele rusești ar încercui Ucraina ocupând Odesa și litoralul Marii Negre și făcând astfel punte cu regiunea separatistă transnistreană, cu ajutorul trupelor GOTR și a formațiunilor paramilitare din regiune. Tiraspolul nu a mers mai departe de un comunicat al departamentului de Externe, iar textul pare să fie aproape identic și alte demersuri de același fel făcute și după recunoașterea de către Rusia a regiunilor separatiste ale Georgiei, Abhazia și Osetia de Sud, și după anexarea Crimeii.

Interesant este că Tiraspolul a tăcut atunci când Vladimir Putin a recunoscut, cu zece zile mai devreme, independența așa-numitelor republici Donețk și Lugansk.

Totuși, gestul a părut să sugereze scenariul folosit deja în Donbas: o cerere de recunoaștere a independenței care ar putea fi urmată de un apel adresat Rusiei de susținere „a conaționalilor amenințați de conducerea pro-occidentală de la Chișinău”. Ucraina a reacționat aproape imediat – a fost aruncat în aer podul feroviar de la Cuciurgan, de pe teritoriul ucrainean, la ieșirea din regiunea transnistreană. Astfel, Ucraina s-a asigurat că tancurile și blindatele, dar mai ales munițiile de la Cobasna și carburanții vitali pentru tehnica grea rusească, nu vor putea ajunge în regiunea Odesa pe calea ferată, cea mai rapidă modalitate de a le transporta. Iar pentru Sheriff acest pod era una din arterele vitale pentru fluxurile de contrabandă, un adevărat „drum al mătăsiilor”.

În concluzie, în acest moment, Ucraina este scutul care apară Republica Moldova nu doar de violența și distrugerile războiului declanșat de Kremlin, dar și de tancurile rusești de la Tiraspol. Atâta timp cât Odesa rezistă ofensivei, patronii Sheriff-ului par să manifeste mai mult derută, prudență și îngrijorare pentru viitorul propriilor afaceri și a schemelor de contrabandă, decât dorință de a vizita Chișinăul în turnul unui tanc rusesc.

Iar odată depășită faza acută a crizei actuale, Chișinăul trebuie să pună la punct rapid reguli de joc transparente pentru Tiraspol, care să atragă regiunea și agenții economici de acolo în spațiul legal al Republicii Moldova, odată pierdute principalele canale de contrabandă.

Minimum ce putem noi oferi Ucrainei în schimb este să depunem eforturi pentru a proteja sutele de mii de cetățeni ucraineni care ne-au bătut la ușă pentru ajutor.

Acest război din Ucraina găsește Republica Moldova cu temele nefăcute

Igor Munteanu, analist politic al IDIS „Viitorul”

Expertul politic al IDIS „Viitorul”, Igor Munteanu, ne-a oferit o perspectivă completă a dosarului transnistrean, de la începuturile sale de acum trei decenii și până în prezent. Dânsul a contextualizat atât pe plan intern și internațional ce anume a însemnat conflictul pe Nistru de la faza sa activă, până la înghețarea lui. Am vorbit despre rolul Moscovei și cum a acționat Federația Rusă de-a lungul acestor ani, dar și despre poziționarea Chișinăului și ce fel de viziune au autoritățile de la Chișinău în privința acestui dosar. Nu în ultimul rând, am discutat despre situația actuală din Ucraina, după invazia Rusiei, și ce ar trebui să facă Republica Moldova în acest context regional tulbure. Vă invităm să citiți pe larg interviul oferit pentru buletinul nostru de politică externă:

■ S-au împlinit 30 de ani de la Războiul de pe Nistru. Cum vedeți retrospectiv urmările de atunci și până astăzi ale acestuia?

■ Dacă ar fi să facem referire la zilele de 1-2 martie 1992, atunci

când practic principalele operațiuni militare au început a se desfășura prin prinderea în captivitate a unui număr de polițiști moldoveni în secția de poliție din Dubăsari. De asemenea, au fost desfășurate apoi trupe efective care aparțineau și

Armatei a 14-a a URSS, dar și miliției insurgente.

Cronologic, toate lucrurile nu s-au întâmplat haotic, ci au fost mai degrabă o măsură de pedepsire exemplară a elitelor din Republica Moldova care încercau să-și implementeze propriul proiect de independență. Până atunci, centrul unional [Moscova], care se chinuia din răspuțeri să-și păstreze influența și autoritatea, pedepsise exemplar fostele republici unionale. În Baku, centrul unional înecase într-o baie de sânge elitele în 1989-1990. Apoi au fost elementele sângeroase din Lituania în 1990, odată cu declarația de independență. Atunci chiar liderul Gorbaciov a dat ordin de intervenție a unităților militare cantonate în această republică baltică. După care au urmat Georgia și Armenia, acolo unde au fost de asemenea evenimente sângeroase.

În Republica Moldova acest război a început convențional cu mult înainte de 1-2 martie, ceea ce a însemnat sub aspectul economic desprinderea a 50-60% din potențialul industrial al RSSM-ului. Partea cea mai industrializată a țării era cantonată în partea stângă a Nistrului și, fără îndoială, consecințele economice au fost la fel de grave ca și cele social-psihologice, deoarece desprinderea a însemnat și un șoc puternic pentru toată populația care a participat la acest război.

Multă lume până în acest moment obișnuiește să utilizeze termenii care pot descrie acest război. Pentru unii care și-au pierdut rudele a însemnat o dramă personală și una de familie. Pentru cei care au privit de la

distanță, deși au fost puțini dintre aceștia, a însemnat un simplu conflict între elite.

Valoarea acestui eveniment din 1992 cred că poate fi înțeleasă doar în contextul URSS-ului și încercărilor elitelor naționale de a construi o nouă traiectorie prin care evident Republica Moldova trebuia să-și primească confirmarea. Este oarecum simbolic faptul că în ziua în care erau atacate forțele de poliție din Dubăsari, Mircea Snegur, președintele de atunci al Republicii Moldova, căuta la New York, la ONU, să obțină recunoașterea Republicii Moldova. Atunci când delegația Republicii Moldova ținea pledoaria de recunoaștere a Republicii Moldova, exact atunci centrul unional contra-ataca prin încercarea de a bloca parcursul de independență al statului.

Putem spune că, până acum, războiul din Transnistria nu este încheiat, deoarece există toate structurile pe care le-a mobilizat în acea vreme Moscova care și-a construit oarecum parcursul său de separare față de restul Republicii Moldova.

Valoare de precedent

■ **A avut conflictul transnistrean valoare de precedent pentru ce a urmat apoi în Georgia în 2008 și în Ucraina în 2014?**

■ De fapt, cu mult înainte de 2008, în Georgia au avut loc conflicte armate între regiunile rebele Abhazia, Osetia de Sud și autoritățile de la Tbilisi. Zviad Gamsakhurdia, fost primul președinte al statului georgian a încercat într-un fel să unească sub controlul centrului național regiunile separatiste în care tendințele de conservare ale URSS-ului era foarte puternice. Și atunci, chiar înainte de 2008 au fost mici războaie de uzură care au

declarașat un proces de izolare a Abhaziei de restul Georgiei. Circa 240.000 de georgieni au trebuit să-și părăsească casele din Abhazia înainte de 1993.

Evident, putem spune că în mai multe segmente sau spații ale fostei Uniuni Sovietice războaiele și conflictele militare într-adevăr au creat o anumită linie de instabilitate. Pe de o parte, mișcările de desprindere de URSS au atras utilizarea unităților militare ale fostei URSS în aceste mișcări de conservare sau de întâziere a desprinderii lor.

În cazul Ucrainei, după Euromaidan, principala zonă de conflict a fost cea legată de tentativa Kievului de a semna un acord de asociere, lucru pe care Federația Rusă l-a considerat ca o sfidare a propriilor interese economice. De exemplu, consilierul economic al președintelui Putin a avut niște declarații foarte vocale în acea vreme, la finalul anului 2013, atunci când spunea că dacă ucrainenii nu vor lua în considerare interesele fundamentale economice ale Rusiei, în cazul acesta se va permanentiza un conflict sau că Rusia va trebui să intervină.

Exact retorica pe care o urmărim astăzi, în 2022, în raportul Moscova-Kiev, exact aceasta a fost utilizată în 2013, perioadă în care Moscova încerca să folosească slăbiciunile președintelui Ianukovici pentru a bloca semnarea Acordului de Asociere Ucraina-UE. Chiar în noiembrie 2013, la Kiev, a avut loc un eveniment în care Ucraina ar fi trebuit să semneze în prezența miniștrilor de Externe ai UE acest Acord de Asociere. Așadar, întreaga suită de acțiuni din acea vreme ar fi trebuit cumva să creeze un eveniment public pentru ca Ucraina

să fie prima țară care să semneze Acordul de Asociere.

Președintele Ianukovici a refuzat semnarea în noiembrie 2013. După aceasta a urmat o acțiune largă de nesupunere civilă care a culminat cu fuga președintelui Viktor Ianukovici de la Kiev și ieșirea unor state precum Republica Moldova și Georgia înaintea Ucrainei, care au reușit în 27 aprilie 2014 să semneze acordul de liberalizare a vizelor cu UE, iar în 27 iunie 2014 să semneze Acordul de Asociere înaintea Ucrainei.

Acest lucru a însemnat o redistribuire a rolurilor în interiorul Parteneriatului Estic. Mai precis, ieșirea în față a Republicii Moldova și afectarea integrității teritoriale a Ucrainei prin anexarea Crimeii și începerea războiului prin care regiunile separatiste din Donbas și Lugansk l-au pornit contra unității naționale a Ucrainei.

■ **Mai sunt astăzi oameni de stat capabili să rezolve dosarul transnistrean în Republica Moldova. Apreciați că ar exista, în general, o viziune strategică asupra rezolvării acestui dosar din partea Chișinăului?**

■ Foarte puține forțe politice astăzi în Republica Moldova au un cuvânt de spus și o opinie care ar trăda existența vreunei viziuni. În marea lor majoritate, copiază elementele actualului *status quo*, iar acesta se bazează pe câțiva factori. În primul rând, toată lumea spune că reglementarea poate avea loc, dar exclusiv pe cale pașnică. Al doilea element asupra căruia există un consens este evacuarea trupelor rusești ca condiție a restabilirii controlului asupra spațiului transnistrean.

Iar al treilea element care trezește un anumit consens este că în urma

primelor două elemente ar trebui să existe un anumit statut special pe care trebuie să-l primească raioanele de est ale Republicii Moldova.

Este o mare diferență însă între această abordare cu elementele din această consecutivitate și modelul pe care îl promovează Moscova. Pentru Federația Rusă reglementarea transnistreană ar însemna, în primul rând, legitimitatea regimului de la Tiraspol cu toate elementele de suveranitate pe care și le-au auto-confirmat în ultima perioadă.

În cazul Ucrainei, toate aceste elemente au fost incluse în Acordul de la Minsk. Aceste înțelegeri de la Minsk conțin elemente pe care noi le numim generic „transnistrizare”, adică acceptare în calitate de interlocutor al Tiraspolului, acceptarea unor alegeri înainte de demilitarizarea regiunii și pierderea anumitor competențe esențiale ale statului asupra unor regiuni de a avea dreptul de a bloca politicile naționale printr-o anumită autonomizare locală.

Noi, societatea civilă, am propus încă din anul 2017, un document care se numea „Liniile Roșii ale Transnistriei” și pe care l-am prezentat Biroului pentru Politici de Reintegrare în care am propus o serie de acțiuni de pregătire. Acești pași ar însemna într-un fel crearea condițiilor necesare pentru ca politica de reintegrare să rămână doar pe hârtie sau să nu rămână captivă jocurilor altor actori sau formatului 5+2.

Personal, cred că reglementarea transnistreană ar putea să avanseze numai dacă ar exista și anumite instrumente de coerciție asupra acțiunilor transnistrene. Ar trebui să se creeze premisele angajării cu cetățenii Republicii Moldova din această regiune, creând o posibilitate de a condiționa funcționarea economiei din această regiune de

un proces de liberalizare a spațiului public, de demilitarizare a regiunii și de decriminalizare a economiei din această parte a Republicii Moldova.

■ **Actuala misiune de pacificare de pe Nistru mai poate fi ea astăzi pusă sub egida ONU? Mai putem vorbi despre distrugerea armamentului rusesc de la Cobasna?**

■ Utilizarea muniției de la Cobasna este promovată în decizia care ar putea să apropie Federația Rusă de Republica Moldova. Există și o inițiativă a șefei statului, Maia Sandu, care a creat un grup de lucru în privința accelerării acestui proces. În ultimii 20 de ani, au fost două inițiative oarecum aflate în competiție. Pe de o parte, a fost inițiativa OSCE-ului de aducere a unei camere speciale pentru distrugerea munițiilor în Transnistria, dar nu exista voință politică. După care acest complex de amortizare a șocurilor de la distrugerea munițiilor a fost scos din Republica Moldova.

În ceea ce privește prima parte a întrebării, trebuie să recunoaștem că actualul format de pacificare în care participă trei componente ale misiunii este un format foarte ciudat care nu se integrează sub nicio formă în standardele cunoscute de organizațiile internaționale.

La început, acest format a fost negociat în circumstanțele în care Federația Rusă a convenit cu Republica Moldova, la nivel prezidențial Elțin-Snegur. Pentru încetarea focului, acest format trebuia să reprezinte o formă de tranziție pe termen foarte scurt. Dar timp de 30 de ani de zile, Rusia nu a mai dorit să schimbe acest format.

Un motiv ar fi că acest format de pacificare îi oferă un avantaj de a domina conducerea Comisiei Unificate de Control (CUC). Prin acest

lucru, de facto, poate controla tot în zona de securitate.

Putem spune că încercările autorităților din Republica Moldova de a căuta un format alternativ au fost nesigure și nu au fost suficiente de articulate. Mai mult decât atât, organizațiile internaționale dacă ar fi fost solicitate și implicate în acest proces, cu siguranță ar fi identificat răspunsuri la criză. Ar fi existat misiune de pacificare sub egida ONU sau OSCE, dar pentru această schimbare de format ar fi trebuit să existe suficiente eforturi ale diplomației din Republica Moldova, ceea ce nu s-a întâmplat.

Eu cred că principalul obstacol în calea acestui proces a fost teama unor elite din sfera diplomației, dar și din rândul oamenilor politici, de a nu merge contra voinței Moscovei care vede în formatul trilateral de pacificare o misiune care și-a îndeplinit menirea. Peste tot, acolo unde are posibilitatea, Moscova subliniază că misiunea de pacificare din Republica Moldova este un merit al său deosebit.

Probleme continue

■ **Vizita recentă a vice-ministrului rus de Externe, Andrei Rudenko, a creat din nou un incident diplomatic, după ce Chișinăul s-a arătat deranjat de inițiativa Moscovei anunțată doar la Tiraspol că își va spori personalul consular de acolo. Cum apreciați acest episod?**

■ Eu cred că acest lucru face parte din greșelile pe care le comite Ministerul Afacerilor Externe, pentru că MAEIE a acceptat această vizită într-un context regional care nu ar trebui să încurajeze vizite la nivel înalt ale oricăror oficiali, dar a acceptat în așteptarea că vice-ministrul rus al Afacerilor Externe, Andrei Rudenko, va pune la punct

reuniunea inter-guvernamentală de care Republica Moldova are nevoie. Deoarece, în acest moment, avem multiple probleme nesoluționate legate de transportul de trenuri, de comerț care este blocat din cauza unor autorizații pentru transportatori, etc. Avem probleme de comerț pentru că anumite produse moldovenești nu sunt acceptate pe piața rusească etc.

Partea rusă a exploatat aceste vulnerabilități, dar și-a căutat să-și facă propria agenda. Și asta înseamnă păstrarea controlului asupra acțiunilor de securitate în regiunea secesionistă. Chișinăul a gafat pentru că i-a permis oficialului rus să ajungă la Tiraspol în condițiile în care nu ar fi avut niciun interes să sprijine sau să faciliteze asemenea vizită la Tiraspol.

Așa cum am putut observa din comunicatul MAEIE, principala nemulțumire a fost legată de promisiunea Moscovei de a întări prezența consulară. Însăși acest subiect este un subiect de litigiu de peste 10-15 ani dintre Republica Moldova și Federația Rusă care cere Moscovei să-și suspende activitățile consulare.

Asta înseamnă o cvasi-recunoaștere a Tiraspolului, iar ambasada Federației Ruse nu găsește de cuviință să se conformeze, ci camuflează prezența sa consulară printr-un format care îmbină existența unor diplomați delegați permanent cu o instituție de facilitare a transmiterii cetățeniei ruse către populația de peste Nistru care și-o dorește.

Republica Moldova cred că este vulnerabilă și datorită unei absențe a unei clarități asupra modului în care trebuie să gestioneze relația cu Tiraspolul. Cheia tuturor vulnerabilităților este lipsa unei politici unitare din acest punct de vedere.

Chișinăul nu știe ce să facă și este obligat să urmeze sfaturile unor parteneri externi de a colabora în vederea unor politici de pași mici sau a unora para-diplomatici, iar pe de altă parte, există anumite formate care avantajează înțelegerile la nivel înalt între grupuri economice oligarhice din această regiune și ce a mai rămas din structura oligarhică a lui Vlad Plahotniuc.

În aceste circumstanțe, Chișinăul nu a găsit un model care să-i sugereze exact cea mai bună strategie dintre cele mai rele posibile în aceste condiții. Suntem foarte dependenți de ce ar trebui să urmeze în conflictul dintre Ucraina și Rusia și probabil că unii politicieni de la Chișinău consideră că dezlegarea care ar putea să existe pe această dimensiune va sugera și soluțiile de mai departe în conflictul neîncetat dintre Chișinău și Tiraspol.

Război dus cu barbarie

■ **Cum vedeți cererea de aderare la UE semnată recent de președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski, după ce Rusia a atacat Ucraina? Este un gest simbolic sau putem fi martorii unui val de extindere în condiții extraordinare ale UE?**

■ Cred că am putea vorbi despre un val de extindere a UE, dacă ar fi o situație normală în care nu ar interveni un război atât de neașteptat pentru cea mai mare parte dintre noi. Un război pe care marea majoritatea a analiștilor militari și politici sau economici l-au negat cu abnegație pentru că nu îl considerau posibil. Dar vedem că viața bate filmul pentru că acest război de cotropire care se întâmplă în acest moment pe teritoriul Ucrainei a electrizat Occidentul. S-au creat circumstanțe pentru mai multă unitate pe interior și a creat o anumită responsabilitate pentru ce se întâmplă în Ucraina.

Practic, nu există un om normal care să nu ia atitudine față de barbaria cu care se duce acest război. Am asistat zilele trecute, chiar din prima zi a acestui război de agresiune, la bombardamente asupra unor orașe civile, la utilizarea tancurilor și a unor rachete care ar trebui să fie interzise de convențiile internaționale. Mă refer aici la sisteme de rachete termobarice care au apărut pe teritoriul Ucrainei.

În acest moment, demersul președintelui de la Kiev, Volodimir Zelensky, de a primi acest statut special este pe deplin meritat. Asta ar fi, simbolic vorbind, o încurajare pentru ucrainenii care luptă în acest moment și ar spune că, dacă noi ne dăm viața nu doar pentru Ucraina, dar și pentru întreaga Europă, deoarece planurile expansioniste ale Federației Ruse nu țintească doar Lugansk și Donbas. Am spus din prima zi a dezbaterilor pe care le-am avut în Republica Moldova, ca Federația Rusă țintește un spațiu mult mai larg, care nici măcar nu se oprește la frontierele fostei URSS.

Ultimatumul prezentat de președintele Putin și diplomații săi la sfârșitul anului trecut vorbea de revenirea la situația de dinaintea anului 1997, până la valul de integrare care cuprindea țările din Europa Centrală și de Est. Pofta revanșardă a Federației Ruse este mult mai mare decât se arată.

Așadar, acum este vorba de o îmbărbătare a ucrainenilor care vor simți că au pentru ce lupta. Șefa CE, Ursula von der Leyen, a spus că „Ucraina este unul dintre noi”. Expresia aceasta probabil trebuie pusă de jurnaliști „în ramă”. Pentru prima dată văd un oficial să vorbească cu atâta profunzime, cu atâta responsabilitate față de Ucraina și sigur că dacă există o fereastră de oportunitate ea trebuie folosită acum.

Pe de altă parte, sondajele arată o mobilizare fără precedent și 90% dintre europeni sunt solidari cu poporul ucrainean și cu cei care luptă în acest moment. Nu există așa cum s-ar fi așteptat ideologii ucraineni ai Rusiei ca o parte din Ucraina să o ia în altă parte și să sprijine Federația Rusă pentru că ar fi comod economic sau că ar fi o anumită sufocare de prea multă extindere. Aici calculele Federației Ruse nu se potrivesc cu realitatea, după cum nu se potrivesc cu realitatea nici planurile militare.

Planurile Moscovei ca Ucraina și capitala sa Kiev să capituleze în două zile de lupte sunt absolut departe de realitate. În acest moment Ucraina trece printr-o situația militară și politică foarte complicată, dar cu singuranță reziliența și capacitatea de organizare la nivelul cetățeanului simplu care se simte atașat și are motive să creadă că armata poate să îi apere este foarte puternică.

Pericole pentru Republica Moldova

■ Știm că există un pericol din partea autorităților ca cetățenii Republicii Moldova să nu se panicheze, dar aș vrea să discutăm și această chestiune care este cu atât mai importantă în aceste zile ale pericolului care vine dinspre regiunea separatistă transnistreană.

■ Pericolul nu este doar strict militar. Sigur, există și acest contingent militar care se ridică la aproape 20.000 de oameni înarmați, ne referim aici la Grupul Operativ al Trupelor Ruse (GOTR), așa-numiții pacificatori, plus armata și serviciile speciale ale Transnistriei. Dar și alți oameni care au parte de finanțare foarte bună, iar

Republica Moldova a tolerat această prezență militară neconstituțională timp de 30 de ani.

O altă dimensiune a acestei insecurități ține de faptul că Transnistria poate controla funcționarea sistemului energetic de care depinde Republica Moldova. Și asta este o altă bătaie de cap. Acest război din Ucraina ne găsește cu temele nefăcute. Nu am început să utilizăm pe deplin capacitatea gazoductului Iași-Chișinău și acest lucru trebuie cât mai curând rezolvat printr-o utilizare a principiului legat de piața de energie electrică. Știți că s-a votat o lege care obligă furnizorul și distribuitorii să utilizeze 30% dintr-o sursă și 70% din alta. Același lucru trebuie și urmează să fie aplicat și cu gazele naturale. Dar pentru asta trebuie să facem niște amendamente la lege și trebuie avută cât mai multă deschidere spre piața din regiune.

În condiții normale, trebuie să așteptăm trei ani de zile până când va fi dată în exploatare rețeaua de conexiune din sud Isaccea-Chișinău. Dar noi nu suntem în condiții normale și totul trebuie accelerat. Toate procedurile nu trebuie să meargă după formatul tradițional al acestor contracte.

Noi avem nevoie de aceste surse de electricitate mai rapid și pentru asta iarăși trebuie apelezi la traderii care pot să ofere electricitate în alt regim. Așa cum s-a deschis Ucraina prin Slovacia și a reușit prin revers să obțină gaze naturale cu un an și jumătate în urmă. Același lucru trebuie să-l obținem și noi.

A treia dimensiune este legată de grupurile care pot să pună în pericol infrastructura critică din Republica Moldova. Grupuri de diversioniști

sau sabotori care să pună în pericol funcționarea serviciilor publice în orașe și altele. Ele sunt o reflecție a unor planuri de atac a populației civile. Însă aceste amenințări trebuie să fie luate în considerație pentru că suntem în apropierea unui mare război.

Probabil, serviciile speciale își fac lucru, dar cetățenii se simt încă neliniștiți și ei trebuie informați. Aceasta ar fi cea mai proastă strategie - să pretindem că lucrurile nu se întâmplă și că noi suntem la mii de kilometri distanță de Ucraina și că totul este doar un film. Dar nu este adevărat, ci războiul este real. Amenințările care izvorăsc din toate zonele pentru care armata rusă se pregătește să atace sunt reale, respectiv și noi trebuie să dezvoltăm aceste capacități de reziliență în cel de-al doisprezecelea ceas în măsura în care avem determinare pentru asta.

A patra dimensiune de care am putea vorbi este și o relație mai avansată cu România pe domeniul de apărare și securitate. Multă lume se blochează la ideea că România face parte din NATO și că respectiv cum putem noi colabora pe aceste sectoare sensibile. Dar alte țări găsesc o formulă. De exemplu, Polonia a început să creeze o alianță cu Marea Britanie, iar Ucraina cu Polonia. Turcia și Azerbaidjanul au semnat un acord de apărare comun, în ciuda faptului că Turcia face parte din NATO.

Așadar, trebuie să fim mai creativi și să identificăm elementele care pot să asigure cetățenii din Republica Moldova că nu sunt lăsați pe dinafară.

■ **Vă mulțumim!**

Opinia expertului

Raționalitate cu lumea irațională

Veaceslav Berbeca, analist politic IDIS „Viitorul”

La 2 martie 2022 s-au împlinit 30 de ani de la începerea conflictului de pe Nistru, care s-a lăsat cu însemnate urmări de ordin social, economic și politic pentru Republicii Moldova. Conflictul armat și consecințele sale au avut și au în continuare repercusiuni negative asupra evoluției statului moldovenesc, care sunt subestimate de atenția publică, a cărei atenție este îndreptată, în linii mari, pe alte aspecte.

Misiunea conflictului provocat din exterior a fost de a controla destinul Republicii Moldova. Faptul că nu este rezolvat – doar soluționarea pașnică – constituie o piedică enormă pentru dezvoltarea statului moldovenesc. Iar scenariul asupra căruia insistă Kremlinul nu poate fi acceptat, fiindcă ar însemna instituirea un control politic prin intermediul liderilor transnistreni asupra Republicii Moldova.

Caracterizat, în general, drept un diferend de natură geopolitică, care a fost instigat și sprijinit din exterior pentru a avea controlul asupra noului stat creat, opinia cuprinzătoare a experților îl considera cel mai probabil a fi soluționat, în contrapondere cu conflictele etnice declanșate în spațiul ex-sovietic în anii '90 ai secolului trecut. Lipsa diviziunilor etnice și religioase au facilitat comunicarea între ambele maluri ale Nistrului, instituind o platformă viabilă pentru soluționarea diferendului.

Instrumentele de pacificare dezvoltate în baza acordului cu privire la „principiile reglementării pașnice a conflictului armat în regiunea transnistreană a Republicii Moldova” din 21 iulie 1992 - Comisia Unificată de Control și așa-numitele „forțe de menținere a păcii” - au contribuit la păstrarea regimului de încetare a focului. Însă s-au dovedit a fi ineficiente din perspectiva

demilitarizării Zonei de Securitate și asigurării condițiilor necesare pentru libera circulație a bunurilor, serviciilor și persoanelor între cele două maluri ale Nistrului.

Refuzurile Rusiei

Totodată, în ciuda eforturilor depuse, inclusiv de comunitatea internațională, nu s-a reușit convingerea Federației Ruse să-și retragă de pe teritoriul Republicii Moldova formațiunile militare ruse care au succedat fosta Armată a 14-a. Autoritățile ruse au refuzat să respecte angajamentele asumate la Summitul OSCE de la Istanbul din noiembrie 1999, precum și ale conferinței la nivel înalt a statelor părți la Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa (FACE), de a-și retrage până la sfârșitul anului 2002 trupele și munițiile de pe teritoriul Republicii Moldova. Militarizarea acestei regiuni prin Grupul Operativ al Trupelor Ruse constituie o amenințare la adresa securității statului.

Pe parcursul anilor au fost elaborate mai multe proiecte pentru soluționarea conflictului transnistrean - OSCE, societatea civilă din Republica Moldova sau Planul Iușcenko ș.a. Menționăm, în mod special, „Memorandumul cu privire la bazele normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria” semnat la 8 mai 1997 la Moscova, al cărui element definitoriu este așa-

numitul concept de „stat comun”, care însemna că Chișinăul și Tiraspolul își construiesc relațiile în condițiile de egalitate juridică, instituind principiul „parității părților”. Al doilea este „Memorandumul cu privire la principiile de bază ale structurii statului unificat” din noiembrie 2003, cunoscut mai bine ca „Memorandumul Kozak”, care prevedea crearea unei federații în care subiecții săi erau înzestrați cu prerogative extrem de largi, inclusiv cu dreptul de veto care este o opțiune de a bloca adoptarea deciziilor în probleme importante în instituțiile federative. De asemenea, acest document prevedea desfășurarea pe teritoriul viitoarei federații, în baza unui acord bilateral moldo-rus, „forțe stabilizatoare pacificatoare cu un efectiv care nu va depăși cifra de 2000 de oameni”. Acest document este construit, în linii mari, după principiile Memorandumului din 1997.

„Memorandumul Kozak” și blocajele ulterioare

Refuzul autorităților moldovenești de a semna „Memorandumul Kozak” a însemnat stoparea negocierilor privind identificarea statutului regiunii

transnistrene. Având în vedere faptul că Moscova nu acceptă o altă abordare a reglementării diferendului și insistă pe principiile inserate în „Memorandumul Kozak”, constatăm un blocaj în ceea ce privește scenariile de soluționare a conflictului. În ultima perioadă, ideea de a oferi un „statut special” regiunii transnistrene este discutat cu diferite ocazii, însă Chișinăul încă nu a venit cu o viziune clară și un concept bine definit privind acest statut. Ideea este că, oricare ar fi structura de organizare, important pentru Republica Moldova este funcționalitatea statului după o eventuală reglementare. Problema nu se rezumă doar la principiul de veto, care ar paraliza activitatea statului, ci și la influența foarte periculoasă a rețelelor criminale regionale asupra funcționalității autorităților și instituțiilor moldovenești.

Cel mai important lucru pe care l-au reușit autoritățile moldovenești din iulie 1992, când a fost semnat la Moscova la 21 iulie 1992 acordul cu privire la „principiile reglementării pașnice a conflictului armat în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, a fost dezvoltarea instrumentelor pentru reglementarea pașnică a conflictului transnistrean și neadmiterea dezghețării acestuia. Procesul de negocieri, desfășurat pe mai multe platforme de dialog, (grupuri de lucru sectoriale, 1+1, 5+2), a reușit să estompeze consecințele mai multor crize provocate de autoritățile de la Tiraspol. Chiar dacă unele instrumente sunt criticate pentru ineficiența lor, partea pozitivă este că oferă anumite canale de comunicare utile în actualele circumstanțe. În condițiile tensionării situației regionale

urmată de escaladarea militară din partea Federației Ruse, aceste canale de comunicare sunt importante pentru a menține dialogul politic și a evita eventuale crize în regiune. Numirea în funcția de viceprim-ministru pentru reintegrare a lui Oleg Serebrian, diplomat de carieră, este binevenită, inclusiv pentru faptul că este un foarte bun cunoscător al regiunii Europei de Est. Înțelegem că unele procese importante nu pot fi controlate de autoritățile moldovenești, însă restabilirea unor platforme de comunicare, inclusiv cu reprezentatul politic al regiunii transnistrene, Vitalii Ignatiev, au un rol important de a face cunoscute intențiile părților și de a dezvolta instrumentele de dialog.

Avem în vedere, inclusiv întrevvedere din 15 februarie cu viceministrul afacerilor externe al Federației Ruse, Andrei Rudenko, și Ambasadorul cu Misiuni Speciale din partea Ministerului Afacerilor Externe al Federației Ruse, Vitalii Treapțișin. În cadrul acestei întâlniri de lucru în Republica Moldova, viceprim-ministru pentru reintegrare, Oleg Serebrian, a reiterat angajamentul ferm de a avansa spre o reglementare pașnică și durabilă a dosarului transnistrean. Amintim că Andrei Rudenko a avut ulterior o întâlnire cu liderul de la Tiraspol, Vadim Krasnoselki, la 16 februarie, cu câteva zile înainte de începerea intervenției militare în Ucraina, unde s-a pronunțat, inclusiv asupra inițierii tuturor aspectelor unei reglementări politice cuprinzătoare. Putem presupune că această inițiativă ar putea avea anumite conexiuni cu ultimele acțiuni ale Moscovei de a avea

controlul politic asupra republicilor din fosta URSS.

Evenimentele din ultima perioadă din regiune ne demonstrează fragilitatea procesului de negocieri în contextul agresiunii Federației Ruse împotriva Ucrainei din 24 februarie 2022. Această invazie militară marchează o fractură adâncă în relațiile internaționale, deoarece este încălcat dreptul internațional prin folosirea forțelor armate pentru impunerea controlului politic, încălcând flagrant independența Ucrainei. O eventuală consolidare a influenței Kremlinului asupra statului ucrainean cu instalarea unui regim marionetă la Kiev, ar putea însemna impunerea unui model de reglementare în baza principiilor „Memorandumului Kozak” în Republica Moldova și transformarea statului într-un satelit al Kremlinului. Viitorul nostru depinde de rezistența ucrainenilor și reacția comunității internaționale față de intervenția armată a Federației Ruse.

În acest context, menționăm reacția exemplară a autorităților moldovenești în raport cu evenimentele regionale. Pe de o parte, au adoptat mai multe măsuri pentru gestionarea eficientă a fluxului de refugiați din Ucraina, pentru care fapt se bucură de respectul și aprecierile statelor occidentale. Pe de altă parte, au inițiat discuții intense cu partidele din opoziția parlamentară și extraparlamentară pentru a nu admite tensionarea situației la nivel local și pentru a evita apariția unui nou centru de tensiune regională. Iar mesajele transmise de autorități nu pot fi altele decât: dezescaladarea tensiunilor, încetarea luptelor și soluționarea conflictului pe cale pașnică în Ucraina.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).